

Mededelingen van de
Antwerpse Mycologische Kring

verschijnt driemaandelijks
15 december 1991

92.1

Editoriaal
F. Dielen

Ongetwijfeld hebben velen van U gezeurd en gesakkerd bij het uitblijven van voldoende regen tijdens de maanden augustus, september en begin oktober. Maar wat een explosie van paddestoelen na een rekord neerslag eind oktober en vooral in november.

De menigvuldige kontakten tijdens, en de grote belangstelling voor onze vergaderingen, uitstappen, weekends, werkweek en andere activiteiten zijn een steun en motivatie om de waaier van activiteiten voort te zetten. Wij danken allen die medewerkten aan het slagen ervan. Een bijzondere dank gaat naar de medewerkers van AMK Mededelingen en Sterbeekia alsmede naar de getrouwen die door hun inzet onze jaarlijkse tentoonstelling lieten slagen.

Op 15 september verscheen bij de posterijen een reeks van 4 postzegels met paddestoelen. Het is de eerste maal dat dit in ons land gebeurde; het is een bewijs van de groeiende belangstelling voor de natuur.

vervolg blz. 92.1.18

Inhoud

- 92.1.02 Mycologie en mycologische verenigingen. *B. Buyck*
92.1.03 De bloedrode Russula's met een rode steel, *Russula sanguinea*, *R. rhodopoda*
en *R. helodes*. *J. Van Yper*
92.1.14 *Encoelia fascicularis* (Alb. & Schw.)Karst., een zeldzame ascomycete uit het
"Osbroek" te Aalst. *H. De Meulder*
92.1.19 Nieuwtjes uit recente tijdschriften
92.1.22 De microscopische aanpak van het geslacht *Russula* (deel 2) *J. Van Yper*
92.1.29 Ledenlijst
92.1.34 Mededelingen en activiteiten

AMK Mededelingen is een nieuwsbrief van de Antwerpse Mycologische Kring vzw en verschijnt driemaandelijks, telkens voor de aanvang van ieder seizoen.

AMK Mededelingen en Sterbeekia komen tot stand dank zij de financiële steun van de Vlaamse Gemeenschap - Ministerie van Onderwijs.

AMK Mededelingen en Sterbeekia zijn bekroond met de Esiel Van Rompaeyprijs 1991 voor floristiek.

Redactieraad: A. de Maan, F. Dielen, J. Schavey en J. Van Yper

Hoofdredacteur en verantwoordelijk uitgever: J. Van Yper, Bounodstraat 2A bus 36, 2018 Antwerpen

Vettelijk depot: BD 36771

Mycologie en mycologische verenigingen

voordracht gehouden door B. Buyck

ter gelegenheid van de uitreiking van de E. Van Rompaey-prijs aan de
Antwerpse Mycologische Kring

Inleiding

Samen met het ontstaan van de mycologie moeten mycologische verenigingen vooral in Europa worden gesitueerd.

Mycologie - moet het nog gezegd - is die tak van de biologische wetenschappen die de zwammen bestudeert. Tot die zwammen behoren zeer uiteenlopende groepen van organismen: behalve de door ieder gekende paddestoelen, horen hier onder andere ook de schimmels, waterschimmels, slijmzwammen en gisten thuis.

Wanneer we een antwoord zoeken of vragen zoals: zijn mycologische verenigingen anders dan andere natuurverenigingen? of kunnen mycologische verenigingen een wetenschappelijke of andere bijdrage leveren aan de studie van de zwammen?, dan moet de inhoud van het adjectief "mycologisch" gepreciseerd worden. Mycologische verenigingen hebben logischerwijze vooral interesse voor macroscopisch goed waarneembare zwammen: dit betekent dus concreet voor Asco- en Basidiomyceten, alsook Myxomyceten, een kleine, vanwege hun levenscyclus vrij aparte groep van zwammen. De economisch vaak belangrijke schimmels en gisten, evenals de technisch moeilijk te bestuderen waterschimmels vallen doorgaans buiten het spectrum van de mycologische verenigingen.

Zijn mycologische verenigingen anders dan bijvoorbeeld de klassieke botanische verenigingen?

Wat roept de term "mycologische vereniging" eigenlijk op?

Het antwoord hierop zal waarschijnlijk sterk afhangen van degene aan wie men de vraag stelt:

Voor veel leden van de mycologische vereniging zelf, betekent dit de wekelijkse herfstwandelingen met regenjassen, boterhammen in aluminiumfolie en 's avonds misschien omelet met boleten of inktzwammen.

Voor de fervente natuurliefhebber en geregelde bezoeker van provinciale domeinen, parken en andere zeldzame natuurstukjes in België waar mycologische verenigingen vaak hun excursies houden, worden mycologische verenigingen vaak geassocieerd met een ongeordende troep haveloos gekleden, die gewapend met plasticzakken, bakjes en potjes een spoor van vernieling zaaien door het bos waarbij geen enkele paddestoel wordt gespaard.

Voor een aantal vrouwen staat mycologische vereniging voor de periode waarin ze hun man minder en minder zijn gaan zien. Na een onschuldige start van gezellige herfstwandelingen met de kinderen, zijn al vlug de prentboeken gekomen om de latijnse namen te kunnen leren, werd er een kamertje vrijgemaakt om dia's te klasseren, een droogapparaat te zetten en de zakjes met exsiccaten, al spoedig kwam daar gedurende het gehele jaar de veertiendaagse vergaderingen van de kring bij op

dinsdagavond, daarna had men gevraagd of manlief niet een jaartje secretaris wilde zijn van de vereniging, iets wat hij blijkbaar zeer goed deed, want dat duurde nu al zes jaar, toen was het idee gekomen om met een soort driemaandelijks blaadje te beginnen waarvoor er artikels moesten worden geschreven, maar, sinds hij de microscoop heeft gekocht, weet ze echt niet meer wanneer hij naar bed komt... kortom, hij heeft voor niets anders meer tijd... amateurmycologen hebben misschien vaker dan in andere biologische richtingen de neiging tot fanatisme in hun hobby.

Voor elk van deze visies kunnen hier wel een aantal oorzaken worden opgesomd:

Mycologische verenigingen hebben, zoals waarschijnlijk de meeste andere natuurverenigingen, een groot percentage gewone natuurliefhebbers die vooral genieten van de omgeving en het op stap zijn. Een belangrijk kenmerk is wel dat mycologische verenigingen een vaak zeer beperkte periode van terreinactiviteit hebben, al kan dit sterk variëren naargelang de groep van paddestoelen die men wil bekijken.

Bovendien geven de uitstappen met het plukken van paddestoelen, ook voor de gewone natuurliefhebber, een grote voldoening: het thuiskomen met de buit.

Rond paddestoelen hangt bovendien ook een mysterieuzer sfeer dan bij de andere groepen van planten.

Het fanatieke dat amateurmycologen vaak kenmerkt vloeit waarschijnlijk voort uit de nog rudimentaire kennis van die grote groep van organismen en uit de moeilijkheid van identificatie. Dit heeft verschillende oorzaken:

Er is de beperking van de identificatie op het terrein zelf, wat impliceert dat de paddestoelen moeten geplukt worden. Identificatie of ten minste de controle ervan, gebeurt achteraf bij thuiskomst en kan door het nemen van een sporee soms pas de volgende dag gebeuren.

De sterke seizoensgebondenheid en de enorme invloed van droogte en kou (goede en slechte jaren) zorgen ervoor dat men soorten, waarvan men weet dat ze ergens voorkomen, toch nooit in zijn leven ziet of slechts eenmaal of maar om de zoveel jaar eens terugvindt. Zeer frequent terreincontact is daarom essentieel om soorten goed te leren kennen.

Voorts is er het feit dat paddestoelen nog steeds zeer slecht gekend zijn. Dit maakt mycologie eigenlijk alleen maar des te boeiender, in het bijzonder voor amateurs. Elke amateur die zich ernstig op (vooral een bepaalde groep van) paddestoelen toelegt, vindt gemakkelijk soorten die hier nog nooit eerder zijn gemeld of kan zelfs nieuwe soorten beschrijven. Een recent voorbeeld uit onze streken is bijvoorbeeld Diederich (een leraar wiskunde uit Luxemburg, tevens medelareaat van deze E. Van Rompaey-prijs) die sinds een tweetal jaar als eerste aandacht gaf aan Basidiomyceten die parasiteren op of in symbiose leven met korstmossen. Sindsdien heeft hij tientallen totaal nieuwe soorten en zelfs nieuwe genera beschreven.

Op wereldschaal spreken recente en voorzichtige schattingen van minstens 1.500.000 soorten zwammen. Hiervan zouden momenteel slechts 5% gekend zijn (vergelijk dit met de ongeveer 81% die zouden gekend zijn voor alle hogere planten).

Wanneer iemand - amateur zowel als professioneel - die besluit om zich op paddestoelen toe te leggen, kiest hij meestal een specifieke groep - vaak een geslacht - omdat het onmogelijk is om alle paddestoelen even goed te kennen. Tenzij er reeds een specialist van dezelfde groep in zijn omgeving woont, moet hij dan door zelfstudie, vooral via vaak meertalige literatuur en veel microscopie en terreinervaring, zichzelf inwerken. Een complete flora, zoals er voor onze streken verscheidene bestaan voor hogere planten, is er niet. Vandaar dat elke ernstige studie heel wat literatuur vergt, doorgaans in verscheidene talen, ook dure prent- of fotoboeken en een microscoop met immersielens zijn onontbeerlijke uitgaven die elke toegewijde amateurmycoloog er graag voor over heeft.

Wie paddestoelen wilt bestuderen, bestudeert meteen alle ontwikkelingsstadia, daar waar phanerogamisten doorgaans alleen de volgroeide planten kennen. Bovendien impliceert de sterke substraatgebondenheid van de meeste paddestoelen dat een mycoloog ook de voornaamste hogere planten moet kunnen herkennen. Het omgekeerde is weinig of nooit het geval.

Belang van mycologische verenigingen

Op de vraag naar het belang van mycologische verenigingen, moeten we eerst en vooral het grote maatschappelijk belang benadrukken: mycologische verenigingen als drukkingsgroep, als beïnvloeders van de publieke opinie.

Modebegrippen in de biologie, zoals *biodiversity* en *genetic resources* (die tussen haakjes ontstaan zijn in de landbouwsector) worden de laatste tien jaar steeds frequenter en dankbaar gehanteerd door taxonomen om het belang van de taxonomie te benadrukken. In deze context is de sociale gevoeligheid van het onderwerp zeer belangrijk gebleken. Kijk maar naar het disproportioneel belang van bepaalde zoogdieren in campagnes van WWF en IUCN.

Ietwat overdreven mag men bijna stellen dat wanneer in Afrika ergens een olifant afgeslacht wordt omwille van het ivoor, dit de media haalt, terwijl het vellen van het laatste exemplaar van een bepaalde boomsoort amper een schouderophaling ontlokt en het verdwijnen van een volledig paddestoelgeslacht nooit zal geweten zijn.

Het belang van die olifant, panda of gorilla in het behoud van een groter biotoop is echter duidelijk en dit kan alleen omdat die dieren sociaal een enorme reactie kunnen losweken. In die optiek zorgen mycologische verenigingen voor een noodzakelijke sociale basis voor deze relatief weinig gekende discipline via de leden en hun families, het organiseren van tentoonstellingen, voordrachten enz... Vooral de tentoonstellingen worden de laatste jaren steeds didaktischer van opzet en zijn onmogelijk zonder de aanbrengh, identificatie en inzet van mycologische verenigingen.

Foto- en prentwerken over paddestoelen, vaak gemaakt door amateurs, leveren een belangrijke bijdrage aan de verspreiding en vulgarisatie van de studie van de paddestoelen. Dit geldt ook voor de diverse vulgariserende bijdragen door amateurs in lokale niet-mycologische publicaties en voor het publiceren van identificatiesleutels.

Ook in de sensibilisering rond milieuproblematiek spelen mycologische verenigingen een belangrijke rol door te wijzen op achteruitgang en gevoeligheid van paddestoelen.

Mycologische verenigingen zijn tevens zeer belangrijk voor het levendig houden van taxonomisch onderzoek in de mycologie. Juist door het feit dat mycologische verenigingen zich traditioneel bezig houden met economisch en politiek moeilijker te verdedigen groepen van zwammen, vullen zij hier een grote lacune. Het woord amateur is hier dan ook dringend aan nuancering toe en duidt slechts op het feit dat het om personen gaat die om den brode een ander beroep uitoefenen.

Het belang van het amateuraandeel in de mycologie wordt duidelijk geïllustreerd door de ontelbare grote en kleine mycologische groeperingen en hun publicaties. De afwezigheid van mycologische verenigingen in de tropen doet vragen rijzen bij de mogelijkheden voor beschrijving en bestuderen van tropische fungi voor hun biotopen verdwenen zullen zijn.

In taxonomische kringen wordt gewezen op de afgang van taxonomie in het onderwijs-pakket en de daaraan gepaard gaande daling van de mogelijkheden om een taxonomische opleiding te volgen. Een tweetal jaar geleden verscheen in het bulletin van de British Mycological Society (The Mycologist) een enquête die erop wees dat mycologie-onderwijs aan universitaire instellingen was toegenomen vanwege het belang van de high-tech disciplines zoals biotechnologie, genetic engineering, moleculaire biologie enz... De analyse van die kursuspakketten toonde echter dat het hier vooral ging om chemische en moleculaire aspecten, de taxonomie in het totaalpakket was sterk gedaald.

De niet-universitaire contacten met taxonomie nemen daarom voortdurend in belang toe. Paddestoelentoonstellingen, voordrachten en specifieke vormingspakketten (zoals de AMK-cursus) zijn van uiterst groot belang voor het levendig houden van de taxonomische interesse.

De wetenschappelijke bijdrage aan de mycologie beperkt zich uiteraard vooral tot de Asco-, Basidio- en Myxomyceten. Vanwege hun enorme terreinervaring en soortenkennis zijn mycologische verenigingen onontbeerlijk voor:

- het inschatten van de variabiliteit van soorten,
- de floristische en ecologische kennis (AMK-lijst),
- het bewaren en doorgeven van soortenkennis en soortopvattingen van auteurs,
- de evaluatie van achteruitgang of vooruitgang van soorten voor een bepaald gebied,
- en zelfs voor de grondige taxonomische kennis van bepaalde paddestoelgroepen door monografisch werk of revisies.

Een belangrijk aspect van mycologische verenigingen is het feit dat lidgelden het uitgeven van bulletins en andere periodieke publicaties mogelijk maken. Zeker de grote mycologische verenigingen zijn dan ook een belangrijke bron van publicatie, ook voor professionele mycologen.

AMK Mededelingen

Een speciale vermelding verdienen ook de vaak door amateurs geproduceerde foto- en prentwerken (de serie van Breitenbach bijvoorbeeld) die de wetenschappelijke studie van de afgebeelde groepen vaak een nieuwe impuls geven.

Sta mij toe zeer kort het belang van amateurmycologen en mycologische verenigingen (in dit geval vooral de AMK) toe te lichten bij het maken van mijn doctoraat over tropische *Russula*'s.

Als complete leek in hogere paddestoelen bij de aanvang van mijn doctoraat heb ik eerst mijn huidige soortenkennis, vooral van inheemse *Russula*-soorten, bijna uitsluitend te danken aan de veelvuldige uitstappen met de leden van de AMK, waar vooral Imler en de Marbaix borg staan voor een oude traditie in *Russula*. Ook vele bestaande prentwerken over *Russula*'s (zoals in de reeks "Champignons du Nord et du Midi" van Marchand) en lokale revisies (bijvoorbeeld Einhellinger) zijn doorgaans van de hand van amateurmycologen.

Bij het inzicht verkrijgen in de classificatie van *Russula* blijken enkele van de meest invloedrijke classificaties op Europees niveau door amateurs te zijn opgesteld [Quélet (1880), Melzer & Zvara (1930), Romagnesi (1967)].

Voor het magistrale werk van Romagnesi kent een enorme uitstraling tot op de andere continenten. Vermelden we hier speciaal dat het mede dank zij Imler, de ex-voorzitter van de AMK, is dat het boek van Romagnesi zijn succes te danken heeft. Imler stond namelijk in voor de ongeveer duizend gedetailleerde tekeningen van de sporeversiering die een enorm belangrijk identificatiemiddel zijn.

En zo zou ik willen eindigen met de slotvraag: hebben professionele mycologen een rol te vervullen in mycologische verenigingen?

Vast en zeker! Professionelen zouden moeten actief lid zijn, en dan bedoel ik hier mee meer dan gewoon meegaan op excursie. Professionelen zouden amateurmycologen moeten aanzetten tot publicatie en ze te leren hoe men een goede publicatie maakt.

Ook zouden professionelen moeten instaan voor de exactheid van gegevens (kleurcodex, schaal aanduiding bij illustraties, juiste metingen), het respecteren van nomenclatuurregels, het verzekeren van de controleerbaarheid (exsiccata maken en in een herbarium deponeren) en voor de uniformisatie van terminologie, naamgebruik, enz...

Maar zelfs in dit vooral technische opzicht hebben enkele witte raven onder de amateurmycologen zich meer dan verdienstelijk gemaakt. Wat terminologie betreft heb ik de beschrijvingen van mijn doctoraat de Franse auteur Josserand gevolgd, die een uitstekend boek heeft gepubliceerd over technieken en terminologie-gebruik.

Nochtans vind ik dat professionele mycologen door hun geprivilegeerd contact met een uitgebreide literatuur en door de mogelijkheid van intra- en interdisciplinaire contacten het best geplaatst zijn om in het globaal kader van de mycologie de spelregels vast te leggen.

Besluit

Moge het dan ook duidelijk zijn dat vanwege het groot belang van mycologische verenigingen in het sensibiliseren van de publieke opinie, in het levendig houden van de taxonomie in de mycologie en door de band die zij creëren tussen het labo en het terrein, mycologische verenigingen de volle waardering verdienen van alle professionele wetenschappers.

Ik ben daarom fier lid te zijn van de AMK en hoop dit nog lang en actief te mogen blijven. Mag ik dan nogmaals, Mijnheer de Voorzitter, de AMK proficiat wensen met deze prijs.

Vlaamse Mycologendag

Het overlegcomité van Vlaamse Mycologische Groeperingen richt op 14 maart 1992 in de lokalen van de Rijksuniversiteit Gent, Ledeganckstraat 35, een Vlaamse mycologendag in.

Vanaf 10 uur worden voorzien:

- Welkom door Prof. Dr. P. Van der Veken.
- Kartering door Prof. Dr. J. Rammeloo.
- Speciale vondsten van het afgelopen jaar. Iedereen kan uitzonderlijke of speciale vondsten bespreken.

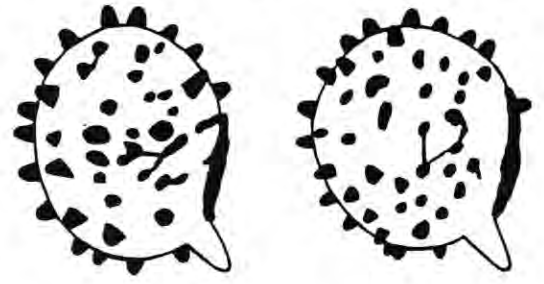
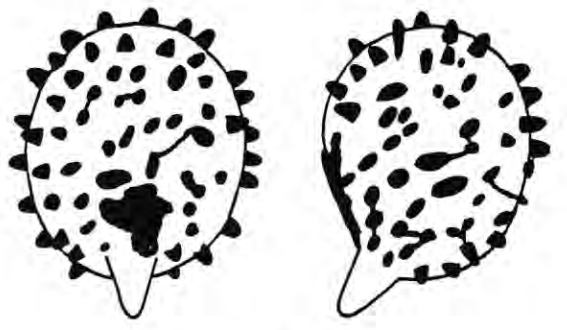
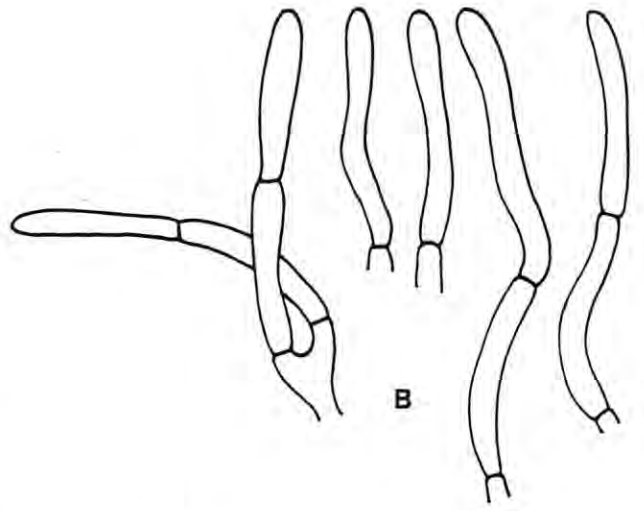
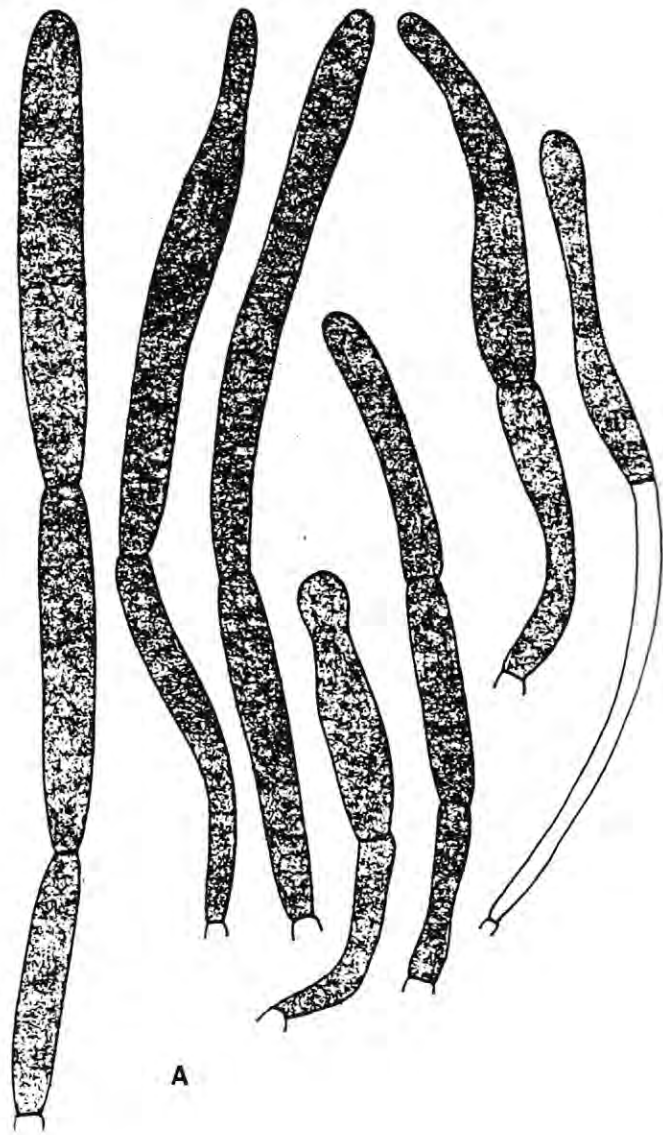
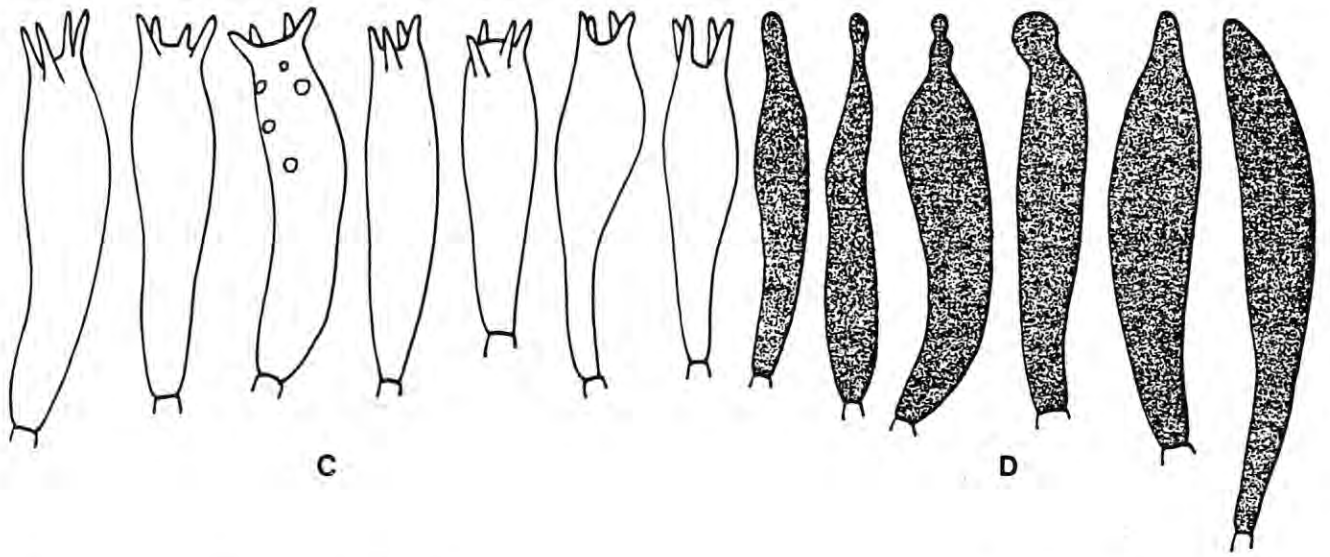
Middagpauze. Men heeft de keuze, ofwel een meegebracht lunchpakket dat ter plaatse kan worden genuttigd, ofwel een snack in de buurt. Drank wordt ter plaatse voorzien.

Na de middagpauze zijn 2 parallele zittingen gepland:

- Een meer wetenschappelijke zitting met als sprekers:
 - Dr. L. Lenaerts over het geslacht *Psathyrella*.
 - Dr. K. Van de Put over het geslacht *Geastrum* in België.
 - B. Declercq over het geslacht *Hymenoscyphus*.
 - H. Mervielde over *Aphyllophorales*.
- De tweede zitting is een meer vulgariserende met dia's van mooie en gewone paddestoelen van ondermeer:
 - ZWAM.
 - J. Van de Meerssche.
 - C. Hanssens.
 - en al wie zijn dia's wil tonen.

Verder worden voorzien:

- Mededeling over publicatiemogelijkheden.
- Voorstelling van tekeningen.
- Recente mycologische werken.

De bloedrode Russula's met een rode steel
Russula sanguinea, *R. rhodopoda* en *R. helodes*

J. Van Yper

Tijdens de namiddagexcursie van 28 september 1991 te Longlier (Neufchateau) werd op een van de weinige drassige plaatsen in het bos een bloedrode Russula met een rode steel gevonden. De soort werd door Paul Pirot, onze gids ter plaatse, onmiddellijk *Russula rhodopoda* genoemd. Op mijn vraag waarom dit geen *Russula sanguinea* kon zijn antwoordde hij me dat in de Ardennen onder spar uitsluitend *Russula rhodopoda* voorkomt en dat hij *Russula sanguinea* alleen kent van de Famenne onder den.

Er zijn drie min of meer peperachtige bloedrode Russula's met een rode steel, *Russula sanguinea* (Bloedrode Russula), *R. rhodopoda* en *R. helodes*. Zij worden door H. Römagnesi ingedeeld bij de ondersectie Sardoninae van de Piperinae. De ondersectie van de Sardoninae op haar beurt valt uiteen in twee groepen, een met rode paddestoelen en een met paarse.

Wij bespreken hier de groep van de rode paddestoelen met een iets bittere en scherpe smaak.

Het zijn drie soorten die meestal in hoger gelegen naaldbossen voorkomen. Wel zijn er enige gecontroleerde vondsten van *Russula sanguinea* van lager gelegen gebieden, meestal van zandige dennenbossen, zoals vondsten te Terlaemen (Zolder-Limburg) en Dorst (Breda-Nederland).

De beschikbare literatuur is vrij unaniem over deze toch niet zo vaak voorkomende soorten.

Macroscopisch zijn de drie soorten te onderscheiden door het uitzicht van de hoedhuid, die bij *Russula sanguinea* en *R. helodes* sterk aangehecht en mat is terwijl ze bij *R. rhodopoda* meer aftrekbaar en lakachtig glanzend is. Ze hebben alle drie crème plaatjes daar ze dezelfde kleur van sporen hebben: IIIa, licht oker. Bij *Russula sanguinea* en *R. helodes* zijn de plaatjes aflopend, bij *R. rhodopoda* niet. *Russula helodes* heeft als enige een vergrijzende steel.

De drie soorten zijn volgens de literatuur even groot, hoediameter tot 8 à 9 cm. Alle door mij (te Dupbach en Kammerwald in de Duitse Eifel) gevonden exemplaren van *R. helodes* zijn kleiner (hoediameter tot 5 cm) en hebben een relatief korte steel.

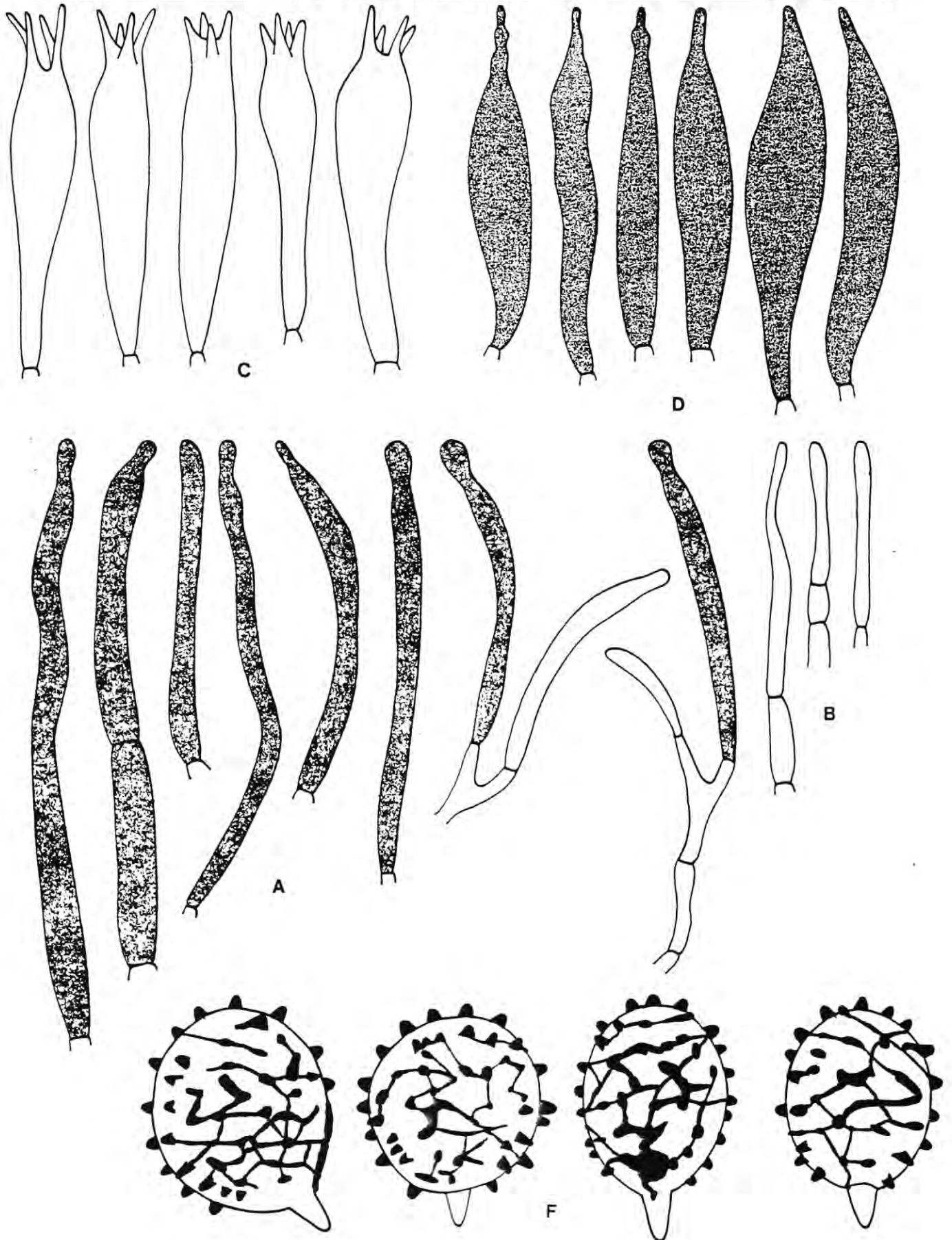
Vooraf de standplaats is bepalend bij een macroscopische bepaling. *Russula sanguinea* is te vinden onder den of in gemengde naaldbossen of sparrenaanplantingen waar meestal toch verspreid enkele dennen voorkomen. *R. helodes* is typisch voor moerasige veengrond. *R. rhodopoda* groeit in sparrenbossen op zure grond.

Microscopisch zijn het interessante soorten daar de verschillen duidelijk naar voren komen. De sporematen en -ornamentaties zijn duidelijk verschillend en de hoedhuid-structuren vertonen voldoende differentiaties.

Russula sanguinea [Wallersheim (D), richting Gerolstein, 37.09.02.04]

A = pileocystiden (x 1.000), B = hyfen van de hoedhuid (x 1.000), C = basidiën (x 1.000), D = cystiden (x 1.000),

F = sporen (x 4.000)

Russula sanguinea

Sporen: kleur IIIa, sporemaat: 7,8-8,4-9,1 x 6,3-6,7-7,2 μm met een versiering van wratjes met een hoogte tot 0,75 μm hier en daar verbonden door een onvolledig netwerk.

Hoedhuid: gesepteerde pileocystiden 5-8 μm breed en banale hyfen 3,5-4 μm breed.

Plaatjes: basidiën 44-50 μm lang met korte sterigmen tot 5 μm , cystiden 45-65 x 8-12 μm .

Russula rhodopoda

Sporen: kleur IIIa, sporemaat: 9,1-9,9-10,7 x 7,4-7,9-8,4 μm met losstaande wratjes met een hoogte tot 1 μm .

Hoedhuid: merendeel ongesepteerde pileocystiden 3,5-7,5 μm breed en banale hyfen 2,5-5 μm breed.

Plaatjes: basidiën 50-60 μm lang met lange sterigmen tot 10 μm , cystiden 50-75 x 7-15 μm .

Russula helodes

Sporen: kleur IIIa, sporemaat: 8,7-9,6-10,4 x 7-7,5-8 met een volledig en dicht netwerk met op de kruisingen wratjes tot 0,75 μm hoog.

Hoedhuid: als bij *R. rhodopoda*, merendeel ongesepteerde pileocystiden 4-7,5 μm breed en banale hyfen 3,5-5 μm breed.

Plaatjes: basidiën 40-50 μm lang met lange sterigmen tot 10 μm , cystiden 55-80 x 7-10 μm .

Bespreking

In vulgariserende boeken is slechts *Russula sanguinea* terug te vinden. Daarentegen worden de drie soorten in alle gespecialiseerde werken opgenomen, behalve natuurlijk wanneer de auteur de soort niet kent of wanneer de soort niet in de streek voorkomt. Zo vermeldt Einhellinger (1985) dat hij de soort niet vond in Bayern.

Melzer vermeldt de door hemzelf in 1929 beschreven *Russula helodes* niet in zijn Atlas Holubinek (1945). Bon (1988) en Ceto (1988) noemen *Russula rhodopoda* Zvára naar de laatste nomenclatuurregels *R. rhodopus* Zvára.

Romagnesi (1967) en Svrcek et al. (1984) beelden voor *R. rhodopoda* aan de top breed uitlopende knotsvormige pileocystiden af. Deze heb ik op het onderzochte materiaal niet kunnen vaststellen.

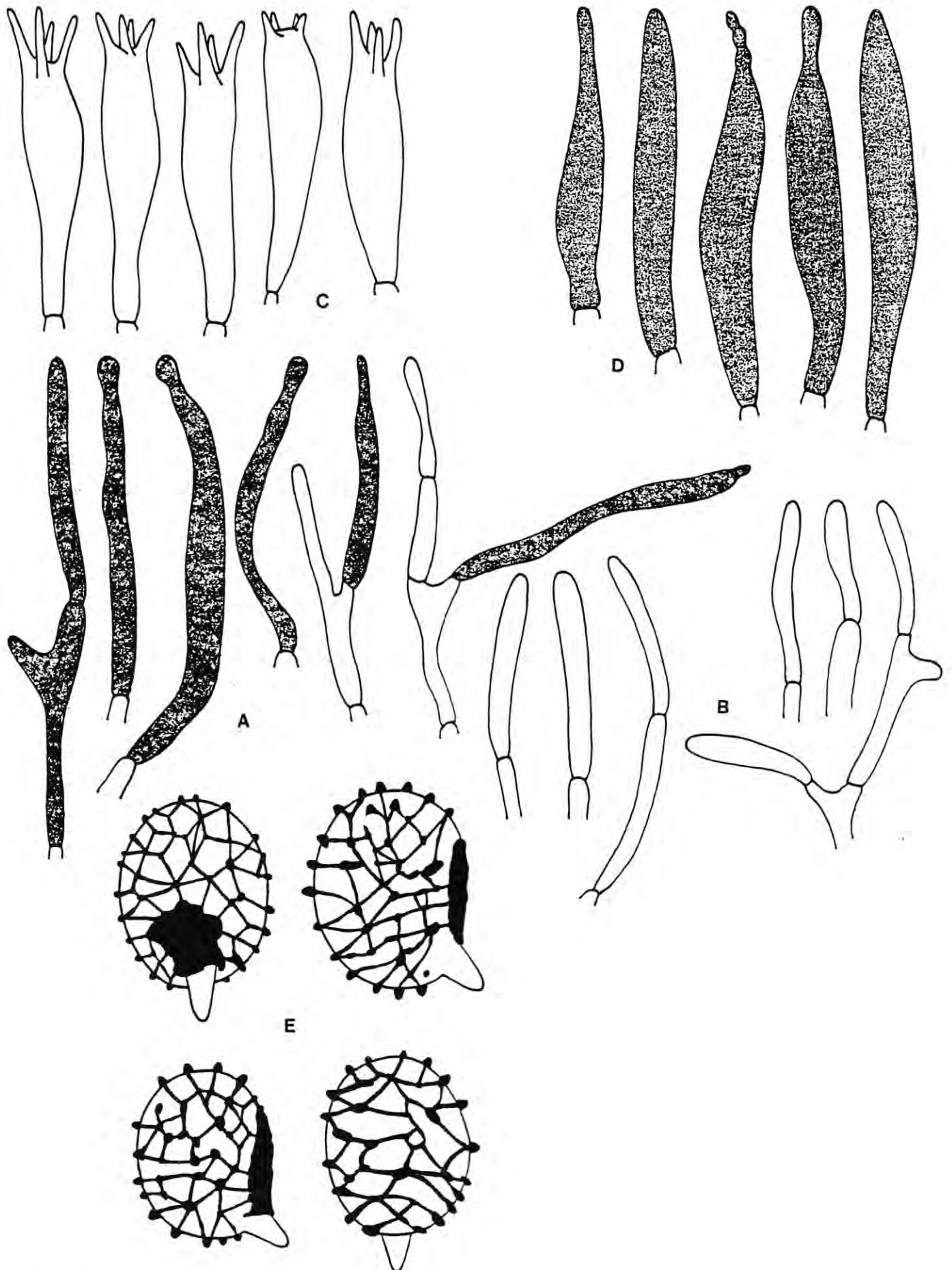
Buyck (1990) sleutelt *R. sanguinea* en *R. rhodopoda* beiden uit als voorkomend onder den. De beste manier om de soorten macroscopisch te bepalen en zoals trouwens onze kundige excursieleider deed is deze van Kühner & Romagnesi (1978) op basis van de standplaats: *R. sanguinea* onder den, *R. rhodopoda* onder spar en *R. helodes* in moerassige veengrond.

Russula rhodopoda [Longlier, 91.09.28.01, det. P. Firot]

A = pileocystiden (x 1.000), B = hyfen van de hoedhuid (x 1.000), C = basidiën (x 1.000), D = cystiden (x 1.000),

F = sporen (x 4.000)

AMK Meddelingen

Microscopisch zijn de soorten te onderscheiden door hun sporematen en -ornamentatie. De gemiddelde sporematen, gemeten op 40 sporen bedragen:

R. sanguinea:	8,4 x 6,7 μm	wratjes
R. rhodopoda:	9,9 x 7,9 μm	wratjes + onvolledig netwerk
R. helodes:	9,6 x 7,5 μm	wratjes met dicht netwerk.

Deze verschillen zijn zo duidelijk dat de paddestoelen op basis van hun sporematen en -ornamentatie kunnen bepaald worden.

Alle auteurs vermelden voor *R. rhodopoda* merkelijk kleinere sporematen. Controle op andere vondsten zoals bijvoorbeeld een vondst van Neusstraasburg "Katzenbach" in de Duitse Eifel gaf als gemiddelde maten: 9,8 x 8,1 μm , dus praktisch gelijk. Alleen Imler (1982) geeft voor een vondst in België, Mont Rigi, Robertville, grotere maten op: 9,1-9,5 x 7,1-7,9 μm .

Wegens de grotere sporemaat en het ontbreken van pileocystiden met een knotsvormige breed uitlopende top zijn de onderzochte exemplaren deze van een variëteit van *Russula rhodopoda*.

Literatuur

- M. Bon, 1988, Clé monographique des Russules d'Europe, Documents mycologiques, Tome XVIII, fasc. 70-71.
- B. Buyck, (1990), *Russula*, Determinatiesleutel aan de hand van veldkenmerken.
- B. Ceto, (1988), Enzyklopädie der Pilze, Band 4; Täublinge etc.
- A. Einhellinger, 1985, Die Gattung *Russula* in Bayern.
- P. Heinemann, 1950, Les Russules.
- L. Imler, 1982, *Russula rhodopoda*, Icones Mycologicae, I, Pl. 9 & 16 d-f.
- R. Kühner & H. Romagnesi, (1978) Flore analytique des Champignons supérieurs.
- A. Marchand, 1977, Champignons du Nord et du Midi, Tome 5, Les Russules.
- V. Melzer, 1945, Atlas Holubinek.
- V. Melzer, 1929, *Russula helodes*, sp. n., B.S.M.F. 1929, XLV, 284-286 + Pl. VI.
- E. Michael, B. Hennig, H. Kreisel, 1983, Handbuch für Pilzfreunde, Band V, Milchlinge und Täublinge.
- M. Moser, (1967), Die Röhrlinge und Blätterpilze (Agaricales).
- R.W. Rayner, 1985, Keys to the British species of *Russula*, B.M.B.
- H. Romagnesi, 1967, Les Russules d'Europe et d'Afrique du Nord.
- J. Schaeffer, 1952, *Russula*-Monographie.
- M. Svrcek, J. Erhart, M. Erhartova, 1984, Holubinky.

Russula helodes [Duppach (D), 38.08.29.20]

A = pileocystiden ($\times 1.000$), B = hyfen van de hoedhuid ($\times 1.000$), C = basidiën ($\times 1.000$), D = cystiden ($\times 1.000$), E = sporen ($\times 4.000$)

Encoelia fascicularis (Alb. & Schw.) Karst., een zeldzame ascomycete in het "Osbroek" te Aalst

H. De Meulder

Samenvatting

De inoperculate schijfzwam *Encoelia fascicularis* (Alb. & Schw.) Karst. werd gevonden in het "Osbroek" te Aalst (Oost-Vlaanderen, IFBL D5.58.32) op een liggende stam van *Fraxinus exelsior* L. (Es). Karakteristiek zijn de apothecia die in groepjes door de schors breken, alsook de anatomie van de apothecia en het specifiek substraat.

De laatst gekende vondst voor België dateert van 1858.

Een beschrijving met illustratie en het verschil met andere soorten van *Encoelia* wordt gegeven.

Summary

The inoperculate discomycete *Encoelia fascicularis* (Alb. & Schw.) Karst. has been found in the "Osbroek" at Aalst (East-Flanders) on a lying trunk of *Fraxinus exelsior* L.

Characteristic are the clustered apothecia erumpent through the bark as well as the anatomy of the apothecia and the specific substrate.

It is the first known record in Belgium since 1858.

A description and illustration together with the differences to other species of *Encoelia* are given.

Situering en beschrijving van het gebied.

Het Osbroek ligt in de alluviale vlakte van de Dender, ten zuiden van de stad Aalst, op nauwelijks één kilometer van de stadkern. Het is ten noorden begrensd door de bebouwde kom, ten oosten door het industriegebied langs de Kapellekensbaan, ten zuiden door weilanden en akkers, ten westen door de lintbebouwing van de steenweg Aalst-Ninove, en ligt binnen de kilometerhokken D3.58.31/34.

De totale oppervlakte van het gebied bedraagt ruim 100 ha waarvan 15 ha stadspark, 7 ha sportterreinen en nagenoeg 80 ha natuurgebied.

Het natuurgebied bestaat uit:

- 40 ha met voornamelijk ruigt-elzenbos, gedeeltelijk onder populierenaanplantingen op klei, leem en zandleem en gekenmerkt door een dicht stelsel van sloten.
- 20 ha opgehoogde (hoofdzakelijk zandige) terreinen of aangestorte gronden, die grotendeels bebost zijn met *Betula pendula* (Ruwe berk), *Salix* div. sp. (Wilg), *Alnus incana* (Grauwe els) en *Alnus glutinosa* (Zwarte els).
- verschillende kleine kunstmatige plassen, enkele weinig omvangrijke aanplantingen van *Picea abies* (Fijnspar), *Larix* (Lork) en *Fagus sylvatica* (Beuk), grasweiden, akkers, terreinen met parkaanleg, stortterreinen, samen ongeveer 20 ha.

In 1977 kreeg een groot deel van het Osbroek een officiële erkenning en werd als landschap beschermd omwille van de wetenschappelijke en landschappelijke waarde.

De bossen van het onderzocht gebied hebben sedert hun ontstaan in de 18de eeuw nog nooit zoveel dood hout bevat als heden ten dage. Dit heeft niet alleen gunstige gevolgen voor de fauna en flora in het algemeen maar uiteraard ook voor de paddestoelen in het bijzonder.

Fungi-Flora

In het kader van een voorlopig onderzoek over het voorkomen van paddestoelen in het Osbroek werden in de periode 1990/1991 een tiental tochten ondernomen waarbij meer dan 590 soorten konden genoteerd en bepaald worden.

De diversiteit van de biotopen en het bomenbestand staan borg voor een fungi-flora met een hoge waarderingsgraad en resulteerde tot hiertoe in een verscheidenheid van opmerkelijke soorten. De vooruitzichten op het verder onderzoek zijn dan ook zeer gunstig.

Enkele opmerkelijke soorten

Scoytinostroma hemidichophyticum (zie AMK Mededelingen 90.2.33-35) werd enkele malen gevonden op dood hout van *Salix* (Wilg).

Epithele typhae (Zie AMK Mededelingen 91.3.80-84) blijkt minder zeldzaam te zijn dan vermoed. Deze substraatgebonden korstzwam werd gevonden op *Carex* (Zegge).

Een bijzondere vondst was deze van *Ramariopsis clavuligera* die terrestrisch groeide onder een loofboom.

Van de Heterobasidiomycetes vonden we *Helicobasidium brebissonii* en *Achroomyces vestitus*.

Crepidotus sphaerosporus is niet zo zeldzaam als vaak gedacht wordt: het geregeld microscopisch nakijken van deze oorzwam bevestigt dit.

Een minder gekende soort is *Entoloma byssisedum*, een klein schelpachtig zwammetje uit het ondergeslacht *Claudopus* dat evenals *E. parasiticum* werd gevonden in een vochtig terrein.

Een van de meest voorkomende *Mycena* uit het gebied is de prachtige *M. haematopoda* die vaak in dichte bundels werd aangetroffen op allerlei vochtig loofhout. Andere interessante soorten van dit geslacht waren *Mycena rosella* en de vrij zeldzame *M. viridimarginata*.

Van de hertezwammen konden we 13 soorten noteren waaronder *Pluteus leoninus*, *P. umbrosus* en *P. plautus*.

Tephrocybe boudieri is een zeldzame paddestoel die voordien ook nog gevonden werd in Resteigne en Halma. Zij staat niet vermeld in de AMK Aantekenlijst.

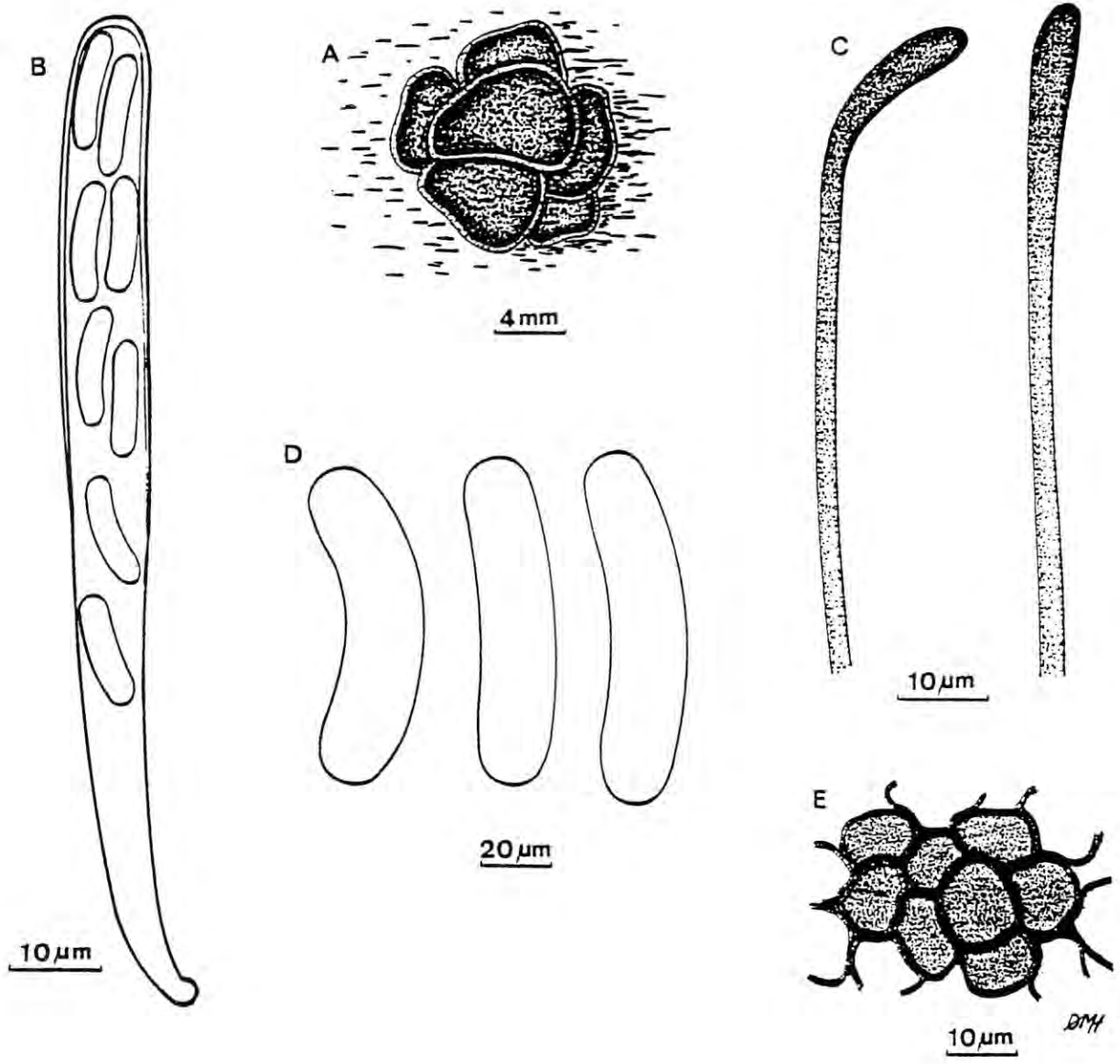
De parasolzwammen kennen op de verstoorde grond van het terrein een vrij grote verspreiding met enkele opmerkelijke vondsten zoals onder andere *Lepiota felina*, *L. cortinarius* en *Cystolepiota moelleri*. Tussen brandnetels en andere ruigtekruiden groeide een 7-tal prachtige exemplaren van *Phaeolepiota aurea*.

Conocybe inocybeoides werd in meerdere exemplaren gevonden langs de wegkant. Deze op een *Inocybe* gelijkende soort staat evenmin vermeld in de AMK Aantekenlijst.

Verder vermelden we nog het voorkomen van *Stropharia aurantiaca* die in grote hoeveelheid werd aangetroffen op snipperhout (zie Coolia 34/2-1991).

Glomus macrocarpus was de eerste vondst voor Vlaanderen van deze chlamydosporogene truffel.

ENCOELLA FASCICULARIS (A. & S. ex Pers.)Karst.

Figuren

A = apothecia, B = ascus, C = parafysen, D = sporen, E = cellen van ectaal excipulum.

Het geslacht *Encoelia*

De soorten van het geslacht *Encoelia* worden in de systematiek ingedeeld bij de *Encoelioideae*. Deze tribus van de familie *Helotiaceae* behoort tot de inoperculate schijfzwammen (*Helotiales*) en wordt gekenmerkt door de vrij grote, vlezige apothecia die in groepjes bijeen door de schors groeien van takken en liggende stammen. De parafysen in het hymenium zijn opvallend; het excipulum bestaat uit cuboïde of ronde cellen; de ascosporen zijn elliptisch, spoelvormig of cilindrisch, niet gesepteerd, hyalien of zijn in enkele gevallen licht bruin.

Beschrijving

Substraat: liggende stam van *Fraxinus exelsior* L. (Es).

Apothecia: in groepjes van 2-6 bijeen uit de schors brekend, zeer dicht opeengedrongen, eerst bekervormig, daarna zich uitspreidend en onregelmatig schotelvormig wordend, met dunne rand, vervormd door onderlinge druk, zittend op brede basis, taai-vlezig, 3-8 mm in diameter.

Hymenium: diep concaaf, donkerbruin, droog nagenoeg zwart.

Ectaal excipulum: cuboïde tot subglobuleuze bruine cellen met donkere rand, 9-12 μm in diameter; deze laag geeft de buitenzijde een ruw-melig uiterlijk en komt los bij ouderdom.

Medullair excipulum: textura intricata van dunwandige hyaliene hyfen.

Asci: knotsvormig-cilindrisch, 8-sporig, sporen onregelmatig biseriaat, 63-112,5 x 6,0-9,5 μm , zeer zwakke reactie met Melzer's reagens.

Sporen: cilindrisch met ronde einden, meestal licht gebogen (worstvormig), glad, hyalien, niet gesepteerd, 12,5-17,5 x 3-4 μm .

Parafysen: slank 2-2,5 μm breed, lichtbruin, aan de top meestal gekromd en verdikt tot 4 μm breed met korrelige inhoud, olijfbruin.

Opmerking

De beschreven soort is door zijn habitat en substraat goed te herkennen.

Dennis (1978) vermeldt in zijn *Ascomycetenboek* 7 soorten *Encoelia* die vooral substraat gebonden zijn en die onderling verschillen in kleur en grootte van de apothecia, maar ook in de grootte van de asci en de sporen.

Volgens Arnolds (1983) is *Encoelia fascicularis* een zeer zeldzame soort (ZZZ) met slechts een paar vondsten voor Nederland.

Van B. Declercq vernam ik dat hij de soort zelf nog niet gevonden heeft maar dat in J.J. Kickx (1867) vondsten worden vermeld van priester-mycoloog M. Coemans op *Populus* (Populier) te St-Amandsberg uit 1858 en te Bijloke (Gent), zonder datum. Sindsdien werd de soort voor ons land niet meer gemeld. De beiden vondsten uit de vorige eeuw worden als *exsiccata* bewaard in het herbarium van de Rijksuniversiteit Gent.

Verder vernam ik uit dezelfde bron dat tijdens een mycologische studieweek in het Groothertogdom Luxemburg in 1988 door G. Marson exemplaren werden verzameld op *Populus tremula* (Ratelpopulier).

De microconidia die zouden voorkomen op sporodichia heb ik niet waargenomen.

Het verzameld materiaal werd ter beschikking gesteld van de Nationale Plantentuin van België te Meise.

AMK Mededelingen

Synoniemen

Peziza fasciculare Alb. & Schw. ex Fr.
Dermatea fascicularis (A. & S. ex Fr.)Fr.
Cenangium fascicularis (A. & S. ex Fr.)Gill.
Cenangium populinum Tulasne
Cenangium populneum (Pers.)Rehm.
Encoelia popuinea (Pers.)Boud.

Literatuur

- Arnolds E., 1984, Standaardlijst van Nederlandse Macrofungi, Coolia deel 26, supplement, 363p.
- Breitenbach J. & Kränzlin F., 1991, Pilze der Schweiz, Band 1, Ascomyceten, Verlag Mycologia Luzern; 313p.
- Cannon P.F., Hawksworth D.L. & Sherwood-Pike M.A., 1985, The British Ascomycetinae, an annotated checklist, Commonw. Mycol. Inst.; 302p.
- Dennis R.W.G., 1956, A revision of the British helotiaceae in the Herbarium of the Royal Botanic Gardens, Kew, with notes on related European species, Myc. Pap. 62, 1-216.
- Dennis R.W.G., 1978-1981, British Ascomycetes, Revised edition, 585 + 44p, Vaduz, J. Cramer.
- Torkelsen A.E. & Eckblad F.E., 1977, Encoelioideae (Ascomycetes) of Norway, Moew. J. Bot. 24, 133-149.
- Van den Bremt P., Fobert L. & Lebecq J., 1980, Resultaten van een floristisch onderzoek in het Osbroekgebied te Aalst-Erembodegem, 1977-1979, Dumortiera 17, 1-13.

vervolg van blz. 92.1.1

Het in ons vorig nummer aangekondigde "Overlegcomité van Vlaamse Verenigingen" werd op 20 september een feit.

Tijdens de proclamatie van de Emile Van Rompaeyprijs mocht uw voorzitter in de conferentiezaal van de Nationale Plantentuin in het Kasteel van Bouchout een check van F 20.000 voor de Antwerpse Mycologische Kring in ontvangst nemen. Dit geld zal worden benut als een eerste schijf voor de aankoop van een microscoop.

Laat ons hopen dat 1992 nu eens eindelijk terug een goed mycologisch jaar mag worden. Met een zijke zwammenoogst voor ogen wensen wij aan al onze leden en hun familie een Vredevol Kerstfeest en een Gelukkig Nieuwjaar.

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften

Revista di Micologia 1990

Candusso beschrijft een vijftal *Lepiota*-soorten uit de Toscaanse kuststreek: *Cystolepiota cystophora*, *Lepiota pseudohelveola* var. *sabulosa*, *Leucoagaricus marriagei*, *L. serenus*, *L. subvolvatus* var. *pictus*, alle met microtekeningen en kleurplaten, ook van *L. castanea*.

Over de identiteit van *Hysterangium pompholyx* en *H. rubricatum* wordt gediscussieerd door Montecchi en Lazzari, met macro- en microfoto's en microtekening, en met vergelijkende tabellen en *Coprinus tuberosus* en *Ombrophila ianthina* en *Rhodoscypa villosa* worden voorgesteld (met macrofoto's en microtekening).

Javoni geeft een soortenlijst van collecties uit een Pinetum strobis met foto's van *Laccaria fraterna* (=lateritia Malnù.), *Tephrocybe misera* var. *squamosipes* var. nov., *Mycena metata*, *Hypholoma ericaeoides*, *Psilocybe semilanceata*, *P. montana*, *Cortinarius palleifer*, *Galerina vittaeformis*, bijna alle met microtekeningen ook van *Galerina nana* f. *bisporica*.

Grilli stelt enkele vondsten uit Calabrië voor: *Xeromphalina fellea*, *Galerina cedretorum* var. *bispora*, *Pachylepyrium funariophilum*, *Psilocybe cyanescens*, alle met foto en microtekening.

Robich vergelijkt *Pholiota aurivella* met de variëteit *cerifera* (foto's en microtekeningen), Sarnari bespreekt *Russula mesapica* en *R. poichilochroa* nom. nov. en de variëteit *elichroma* (met foto's), Bisio heeft het over *Entoloma strigosissimum* (met foto en microtekening), Ponzi en Phillipe brengen verslag over de eerste vondst in Italië van *Pyrenogaster pityophilus* met macro- en microfoto's en summiere microtekening, en Sarasini brengt een bijdrage tot de kennis van *Scleroderma cepa* (foto en microtekening).

Het volgende nummer is volledig opgedragen aan Giacomo Lazzari de nieuwe voorzitter van de Italiaanse Mycologische Vereniging: de eerste vondst in Italië van *Albatrellus syringae* (foto en microtekening), het genus *Stemonitis* in Italië met sleutel, microtekeningen en foto van *S. splendens*, *Hygrocybe spadicea*, *H. coccinea* en *H. pinicea* (foto en microtekening), *Arcangiella borziana*, *Dermaloma atrocinereum* en *Agaricus pampeianus* (foto's en microtekening), *Encoelia furfuracea* en *E. fascicularis* (foto's en microtekening), de brandplekken *Tephrocybe atrata*, *T. ambusta* en *T. anthracophila* (foto's en microtekeningen), *Gymnopilus microspora* en *Simocybe iberica* nov. sp. (zwart-wit foto's en microtekeningen), *Octospora coccinea* var. *maritima* (foto's en microtekeningen), *Cistella sacconi* sp. nov. (foto en microtekening), *Hydropus trichoderma*, *H. floccipes* (foto en microtekening), *Trappea darkeri* var. *lazzari* var. nov. (met macro- en microfoto's, vergelijkende tabellen en sleutel), *Russula quercilicis* sp. nov. (foto en microtekening), *Pachiella lazzariana* Trimbach sp. nov.

Coolia 1991

G. de Vries bespreekt een vondst van de voor Nederland nieuwe truffelsoort *Genea klotzshii*, die tevens vergeleken wordt met *G. sphaerica* en *G. verrucosa*, met microtekening en vergelijkende tabel van de sporematen.

Er is een samenvatting van de lezingen van de Floradag 1990 over kenmerkevaluatie in de systematiek van de Fungi en N. en M. Dam stellen twee vertegenwoordigers voor van de *Cyphella* groep: *Worldmarea crocea* en *Episphaeria fraxinicola* (met

microtekening).

De verspreiding van *Stropharia aurantiaca* in de wereld en in Nederland (met verspreidingskaart) wordt behandeld door J. Daams.

C. Bas bespreekt de eerste vondst in Nederland van *Squamanita paradoxa* (met macro- en microtekening) en Geesink schrijft een stukje over de zeldzame *Grandinia pallida* (met microtekening).

In de rubriek nieuwe of zeldzame *Lepiota* soorten beschrijft P. Kelderman: *Lepiota parvannulata*, *Leucoagaricus pulverulentus*, *Lepiota hymenoderma* en *L. pseudoasperula*, alle met microtekeningen.

Er zijn verslagen van de excursies van de N.M.V. in 1990, van 25 jaar excursie in een Wassenaars park en over de werkweek 90 in Groningen.

R. de Kok bespreekt de acht in Nederland voorkomende *Macrolepiota* soorten met een sleutel en enkele verhelderende tekeningen. C. Bas commentarieert enkele interessante vondsten: *Leucoagaricus melanotrichus* var. *fuligineobrunneus* (met microtekening), *Lepista ovispora* (met microtekening), *Lactarius fluens* en *Entoloma fuscomarginatum*. *Peziza arvernensis* (met sporescanfoto) wordt door van der Aa vergeleken met *P. pseudovesiculosa*, en Else Vellinga steekt voor de beginnende microscopist eens een gewone champignon onder de microscoop.

K. Van de Put

Giftpilze und Pilzgifte, Volkert Kell

"De kennis over giftige planten, maar ook over paddestoelen, is zo oud als de mensheid zelf." Hiermee begint de auteur de inleiding van zijn boek waarin op een gedetailleerde en vlot leesbare wijze de systematiek, biologie en ecologie van 130 Midden-Europese giftige paddestoelen worden beschreven.

De verschillende vergiftigingssyndromen met verwijzing naar de diagnostiek, symptomen, chemische samenstelling van de gifstoffen en de therapiemaatregelen zijn niet alleen een bron van informatie voor toxicologen en artsen maar ook voor amateur- en beroepsmycologen die vaak geconfronteerd worden met paniekerige oproepen door personen die na het eten van paddestoelen misselijk werden of voor advies aan radeloze ouders wiens kinderen van in het wild groeiende paddestoelen gegeten hebben.

Onder de "spectaculaire vergiftigingen" wordt, naast de meest opzienbarende gevallen van vóór en sinds onze tijdrekening, een uitvoerig verslag gegeven over de vrijwillige zelfvergiftigingen met de Groene knolamaniet en de toegepaste therapie van de Franse geneesheer Bastien (in de jaren 1971, 1974 en 1981).

De statistieken van paddestoelvergiftigingen tonen aan dat er ook nu nog niettegenstaande de ver gevorderde medische kennis, vergiftigingsgevallen voorkomen, vaak met dodelijke afloop.

De concentratie van zware metalen in paddestoelen is niet alleen een gevolg van milieuverontreiniging doch resulteert vooral uit de mogelijkheid van bepaalde paddestoelsoorten om zware metalen te accumuleren. Aansluitend op een reeks zware metalen- en andere milieuvergiftigen, wordt het verband gelegd tussen radioactiviteit

en paddestoelen, met een toelichting op de gevolgen van de kernramp in Tjernobil.

Verder worden in de korte rubrieken thema's beschreven zoals Moederkoren (ergotisme), mycose, mycotoxicose, paddestoelvergiftigingen door resorptie van de huid en paddestoelallergieën.

In aansluiting op de beschrijving van de verschillende vergiftigingssyndromen wordt in een tabel een overzicht verstrekt over de therapie bij tien zulke syndromen en een samenvatting over de eerste symptomen ervan.

Het gastro-intestinale paddestoelsyndroom, dat als meest voorkomende wordt aangeduid, krijgt hier de speciale aandacht.

In 12 regels wordt de lezer duidelijk gemaakt wat hij dient in acht te nemen bij het verzamelen en het bereiden van paddestoelen, en een zestigtal rauw giftige paddestoelen worden vermeld met de waarschuwing dat het rauw eten van paddestoelen in alle omstandigheden wordt afgeraden.

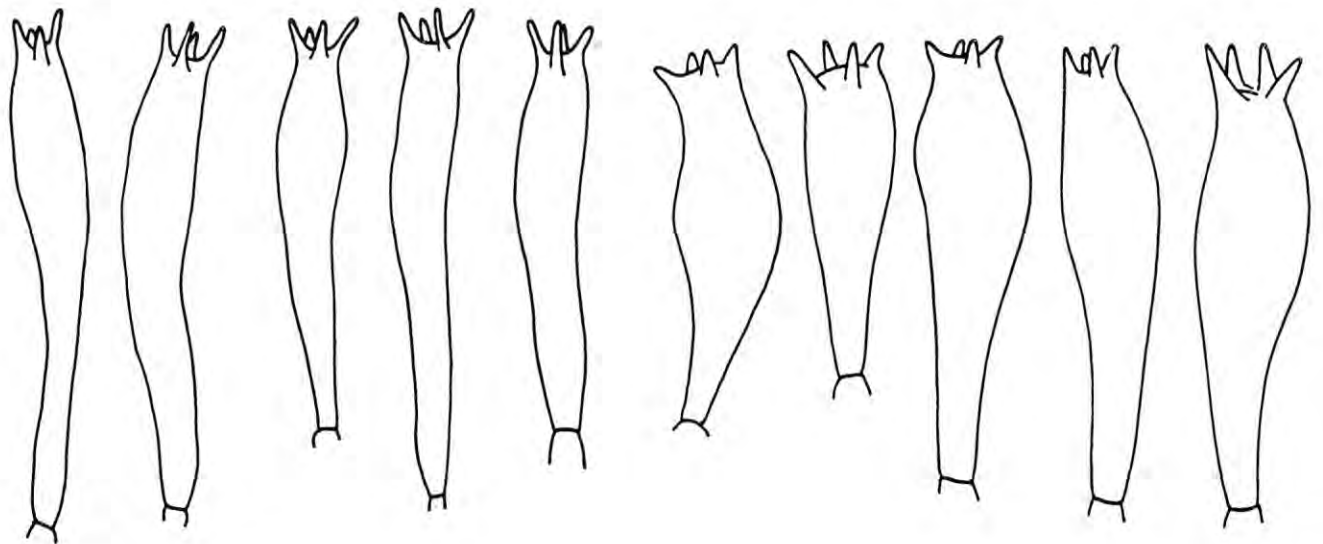
Voor de diagnose van twijfelachtige paddestoelvergiftigingen is in bepaalde gevallen microscopisch onderzoek noodzakelijk. Van 68 soorten wordt een uitvoerige sporenanalyse gegeven, gevolgd door een toelichting voor het gebruik van chemische reagentia en de invloed van het koken op de gesteldheid van de sporen.

Het boek wordt afgesloten met een glossarium en een uitgebreide literatuuropgave. Het geheel wordt verlucht met 24 kleur- en 59 zwart-wit foto's waarvan 32 met microscopische sporenstructuur.

De voor leken onbegrijpelijke, maar onvermijdelijke chemische formules beletten niet dat het een interessant en goed leesbaar boek is voor wie zich met deze problematiek bezighoudt.

Aan te bevelen, zeker aan de leden die de voordrachten van Dr. Apr. M. Van den Heede over Paddestoelgiften en -vergiftigingen volgden.

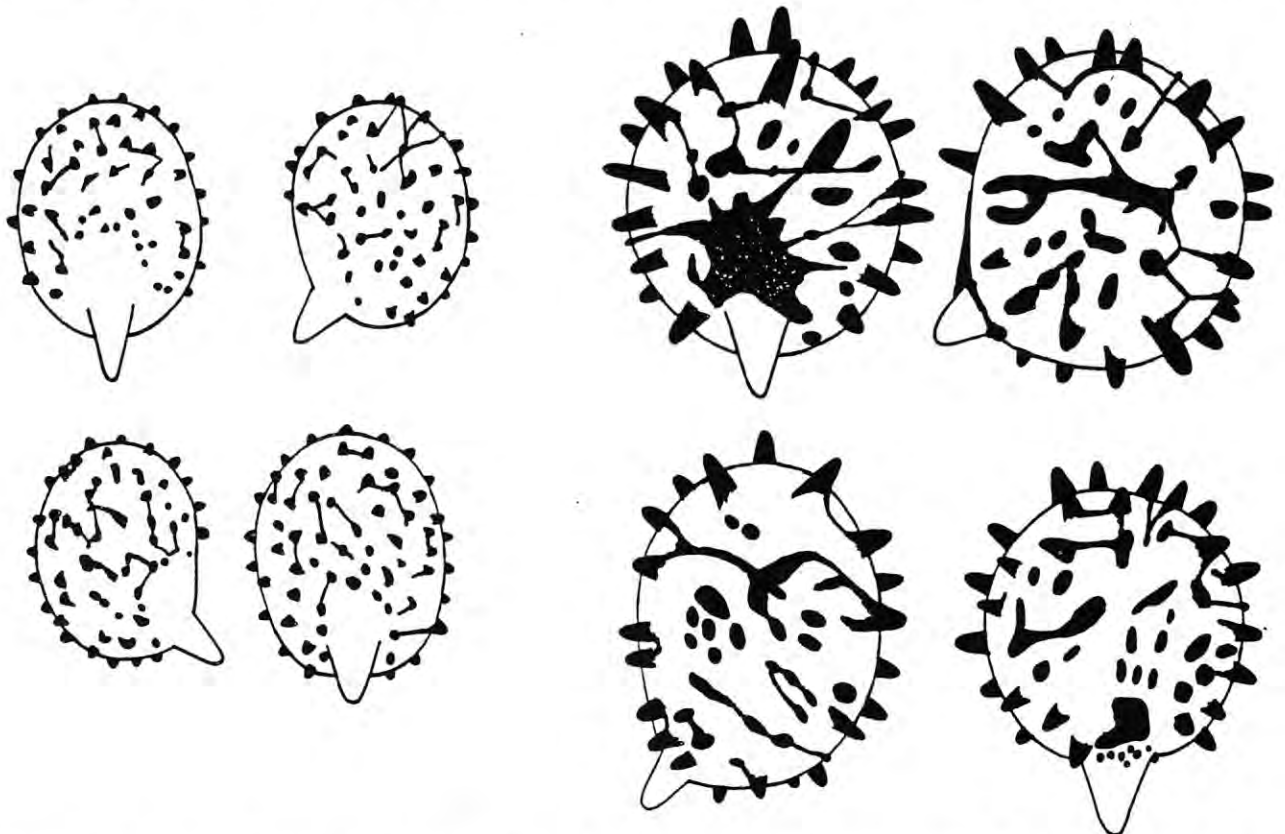
H. De Meulder

Figuur 6: Basidiën.

links = de basidiën van de soorten van de ondersectie *Nigricantinae* zijn lang en smal. R, *anthracina*, var. *insipida*, 88.09.02.01, Hundsbach

rechts = deze van de paddestoelen van de ondersectie *Florantinae* zijn in verhouding tot hun lengte veel smaller. R, *chloroides*, 86.08.03.01, Zoniënwoud, det. et leg. J. Lachapelle

Figuur 7: De sporen van de soorten van de ondersectie *Nigricantinae* zijn kleiner dan deze van de ondersectie *Florantinae* en hebben een lagere ornamentatie zonder amyloïdische plage.

links = sporen van een *Nigricantinae*. R, *densifolia*, 88.07.25.07, Buggenhout

rechts = sporen van een *Florantinae*. R, *delicta*, var. *trachyspora*, 87.10.31.05, Gooreind

De microscopische aanpak van het geslacht *Russula* (deel 2)

J. Van Yper

Summary

Key to the Belgian species of *Russula*, section *Compactae*, considering the microscopic characters.

Sleutels op basis van microscopische kenmerken.

De onderstaande sleutels zijn gebaseerd op de classificatie van H. Romagnesi. Uitgangspunt van deze tabellen is dat men de paddestoel macroscopisch min of meer bepaald heeft, bijvoorbeeld met de "Determinatiesleutel voor het geslacht *Russula* aan de hand van veldkenmerken" van B. Buyck, en dat men de determinatie ook op de microscopische kenmerken wil controleren. Daar het om een sleutel gaat worden de elementen, die min of meer gelijk zijn bij de uiteen te rafelen groep en dus niet als bepalingselement kunnen gebruikt worden, niet opgesomd. Het is niet de bedoeling het duizend bladzijden tellende boek van H. Romagnesi op enkele bladzijden samen te vatten of dit ook maar te pogen. Nochtans wordt, wanneer de paddestoel met één zeer duidelijk macroscopisch kenmerk met een grote mate van zekerheid te bepalen is, dit toch nog even aangegeven.

Een van de voornaamste microscopische kenmerken is de spore, de kleur, afmetingen en ornamentatie. In principe zal men deze dus altijd moeten nakijken. Daarnaast speelt de microscopie van de hoedhuid een zeer grote rol. Men zal dus tevens de hoedhuid microscopisch dienen te onderzoeken. Dit is allemaal niet zo erg, een pletpreparaat is snel gemaakt en bovendien zal men mooie structuren te zien krijgen.

H. Romagnesi deelt het geslacht *Russula* in twee duidelijk te onderscheiden groepen, de *Compactae* en *Genuinae*.

Compactae

[Stevige witte tot crème soorten met minstens evenveel tussenplaatjes als plaatjes.]

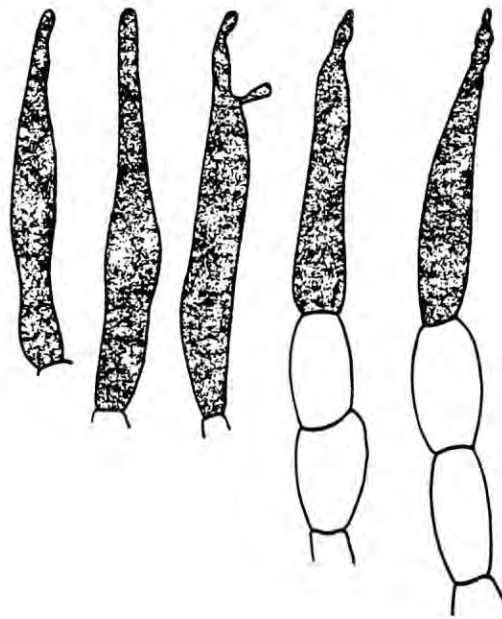
1. Basidiën lang en smal (35-60 x 4-10 μm), sporen wit Ia, met lage ornamentatie, plage niet amyloidisch, gemiddelde sporemaat tot 8,8 x 7,7 μm .

Nigricantinae → 2

1. Basidiën korter en dikker (45-65 x 9-15 μm), sporen witachtig tot licht crème Ib-IIa of donkerder, met een meer uitgesproken ornamentatie, plage zwak amyloidisch, gemiddelde sporemaat groter.

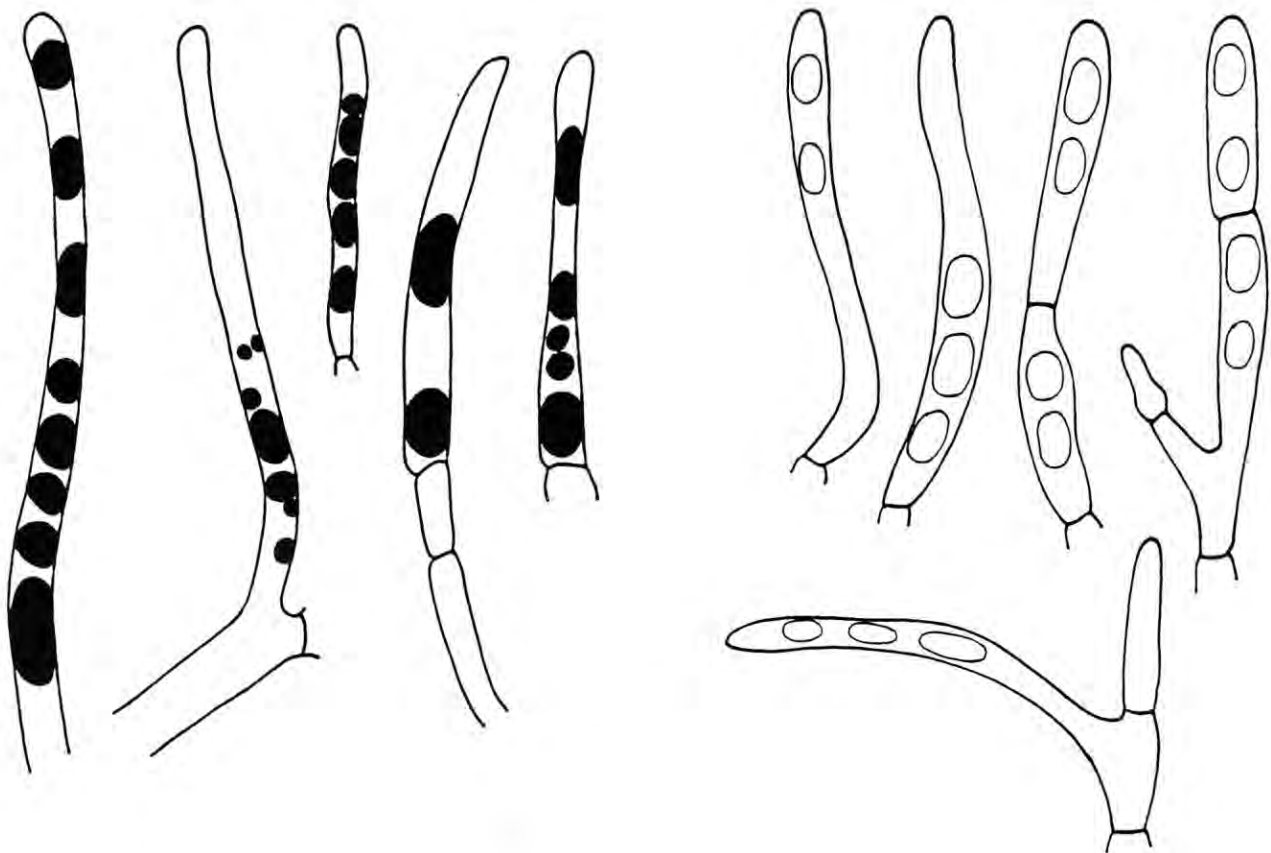
Florantinae → 7

[De totaliteit van de maten van de basidiën, de verhouding tussen lengte en breedte, in functie van de keuze bekijken, zie figuur 6, afbeelding van de sporen zie figuur 7.]

Figuur 8: Pileocystiden.

R. densifolia, 85.08.25.19, Wallersheim

Figuur 9: Hyfen van de hoedhuid.

links = hyfen met grote donker bruine druppels. *R. anthracina* var. *insipida*, 89.09.07.01, Wallersheim

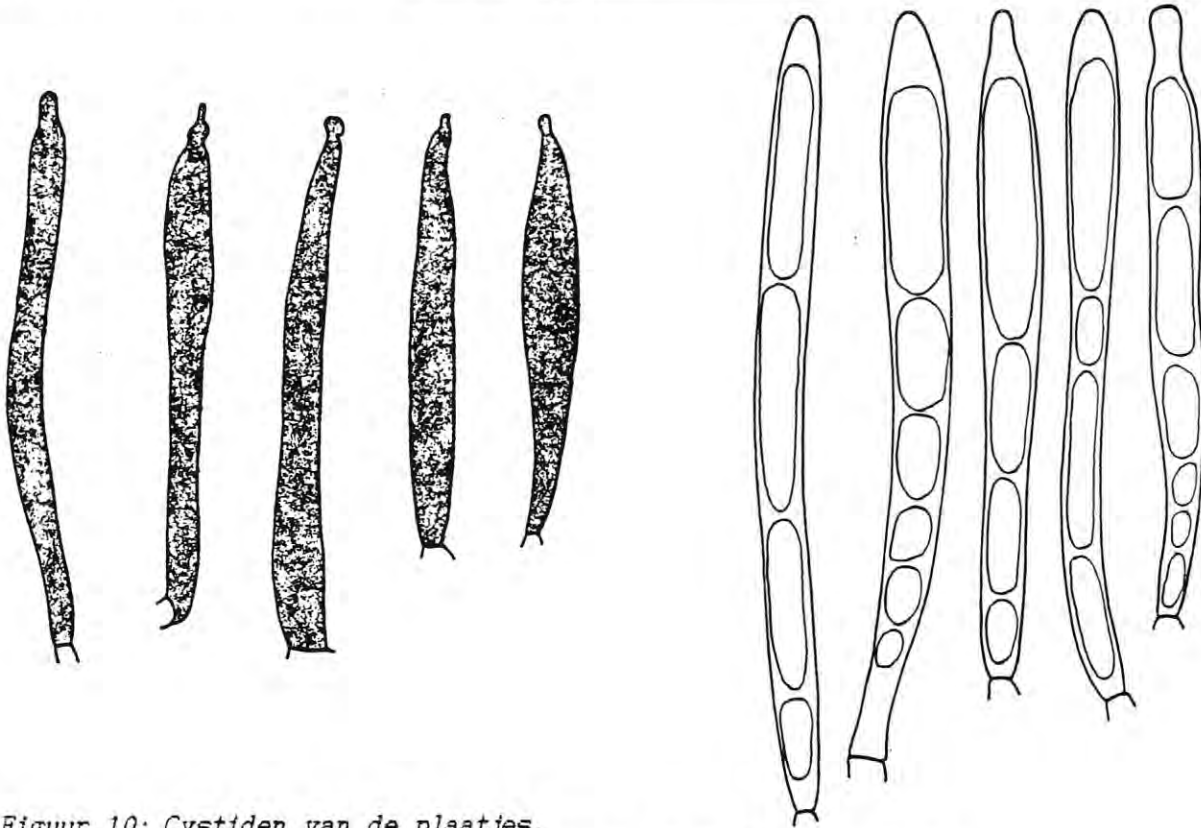
rechts = hyfen van de hoedhuid zonder donker bruine druppels, de hyfen tonen gele olieachtige druppels. *R. nigricans*, 97.10.31.19. Gooreind

Nigricantinae

[Macroscopisch zeer gemakkelijk te bepalen wegens het donkerbruin tot zwart (al dan niet over rood) verkleuren van de paddestoel bij kneuzing of bij ouderdom.]

2. Geen dermatocystiden (wel cystiden op de plaatjes). → 3
2. Dermatocystiden aanwezig (soms moeilijk te vinden). → 4
(zie figuur 8)
3. Hyfen van de hoedhuid met donker bruine druppels; gemiddelde sporemaat 8,8 x 7,7 µm → *Russula anthracina*
(De afgebeelde microscopie is van *Russula anthracina* var. *insipida*, *Insidus* = smakeloos, dus zonder peperachtige smaak. In tegenstelling tot het type heeft deze geen caulocystiden in de steel.)
3. Hyfen van de hoedhuid zonder donker bruine druppels. → *Russula nigricans*
(zie figuur 9), [Dikke, ver uiteenstaande plaatjes.]
4. Cystiden van de lamellen reageren niet op sulfovaniline, met gele druppels, gemiddelde sporemaat 8,5 x 7,2 µm. → *Russula albonigra*
4. Cystiden van de lamellen reageren op sulfovaniline, zonder gele druppels. → 5
(zie figuur 10)
5. Hyfen van de hoedhuid kort en breed [x 5-10 µm], gemiddelde sporemaat 7,9 x 6,4 µm. → *Russula densifolia* (*)
[Dunne, dicht opeenstaande plaatjes]
5. Hyfen van de hoedhuid langer en smaller [x 3-5 µm]. → 6
(zie figuur 11)
6. Sporen met zeer lage versiering van puntjes die verbonden zijn door een onvolledig netwerk. → *Russula adusta*
[Komt alleen voor in november op zandige grond, zeer zeldzaam]
6. Sporen met een meer uitgesproken versiering van wratjes met een volledig netwerk. → *Russula acrifolia* (*)
[Is een scherpsmakende *Russula densifolia*]

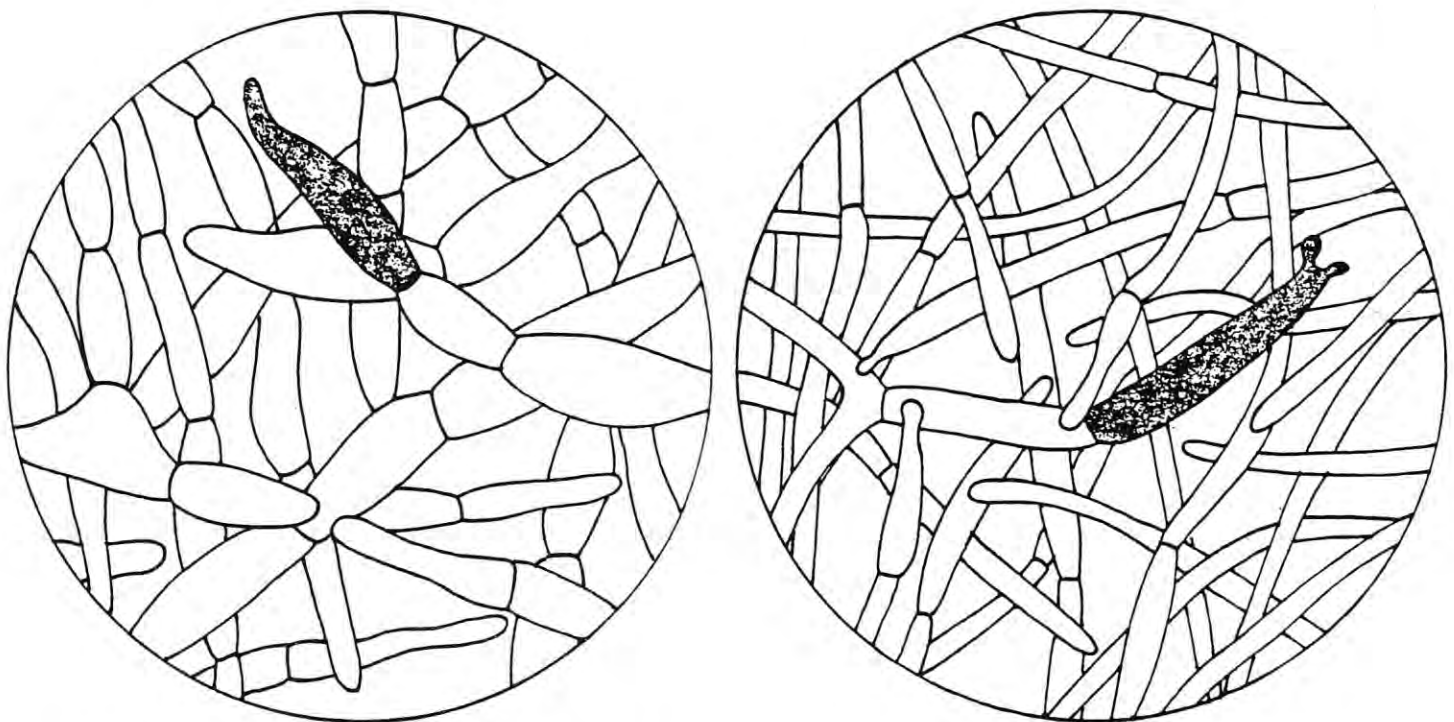
(*) *Russula acrifolia* wordt dikwijls aangeduid als een scherpsmakende *Russula densifolia*. Op het terrein is dit kenmerk samen met de min of meer roze kleurzweem van *Russula acrifolia* bruikbaar. De twee soorten zijn echter alleen microscopisch met zekerheid te bepalen. *Russula densifolia* heeft een hoedhuid met relatief brede en dikwijls verdikte en vertakte hyfen terwijl de structuur bij *Russula acrifolia* eenvoudiger is en bestaat uit smallere meestal niet vertakte hyfen (zie maten in de tekst). Ook is er een verschil in de ornamentatie van de sporen; de sporen van *Russula acrifolia* hebben een volledig en zwaarder netwerk dan deze van *Russula densifolia* die een fijner en meestal onvolledig netwerk hebben (zie figuur 11).

Figuur 10: Cystiden van de plaatjes.

links = cystiden. *R. anthracina*, var. *insipida*, 88,09,02,01, Hundsbach

rechts = cystiden met gele (olieachtige) druppels. *R. albonigra*, 86,08,25,01, De Panne

Figuur 11: Hoedhuid, hyfen en pileocystide

links = brede hyfen met verdikkingen. *R. densifolia*, 88,07,26,07, Buggenhout

rechts = smallere, niet verdikte hyfen. *R. acrifolia*, 88,09,01,26, Wallersheim-Wald

Plorantinae

[De compacte paddestoelen die niet duidelijk zwart verkleuren, hoogstens wat vuilbruin worden bij ouderdom]

7. Grote sporen (6,5-11,5 x 6-8,75 μm) Ib-IIa, hyfen van de hoedhuid 3-6 μm breed. → 8

7. Sporen kleiner (7,5-9 x 6-7 μm) minstens IIc, hyfen van de hoedhuid draadvormig 1,5-2,5 μm breed. → 9

8. Sporen met een versiering van onvolledig verbonden wratjes gaande tot 1 μm , hyfen van de hoedhuid stomp uitlopend soms aan de top versmald.

→ *Russula delica*

[*Russula delica* type is een kalkminnende soort die ikzelf tot op heden nog niet heb gevonden. Alle soorten van mijn herbarium zijn *Russula delica* var. *trachyspora* met een spore die volkomen identiek is aan deze van *Russula chloroides*. De sporen van de twee soorten hebben een identieke sporeversiering en een identieke gemiddelde sporemaat: 9,6 x 8,4 μm .] (zie figuur 12).

8. Sporen met een iets zwaardere versiering van hier en daar verbonden stekeltjes gaande tot 1,5 μm , hyfen van de hoedhuid ietsje breder dan bij de voorgaande soort en meestal stomp eindigend. → *Russula chloroides*

[De twee soorten zijn duidelijk te onderscheiden, namelijk zeer smalle (abnormaal smal voor *Russula*) en dicht opeen staande plaatjes bij *Russula chloroides* en normale brede en uiteen staande lamellen bij *Russula delica*. Op basis van de aanwezigheid in de hoedhuid van enkele opgeblazen bolvormige hyfen werd een variëteit *puta* van *Russula delica* afgescheiden. Deze opgeblazen hyfen werden ook in de twee bovengenoemde soorten gevonden.]

9. Sporen IVb. → *Russula flavispora*

9. Sporen IIc-IIId 10

10. Cystiden met grote gele druppels niet verkleurend in sulfovanilline.

→ *Russula pseudodelica*

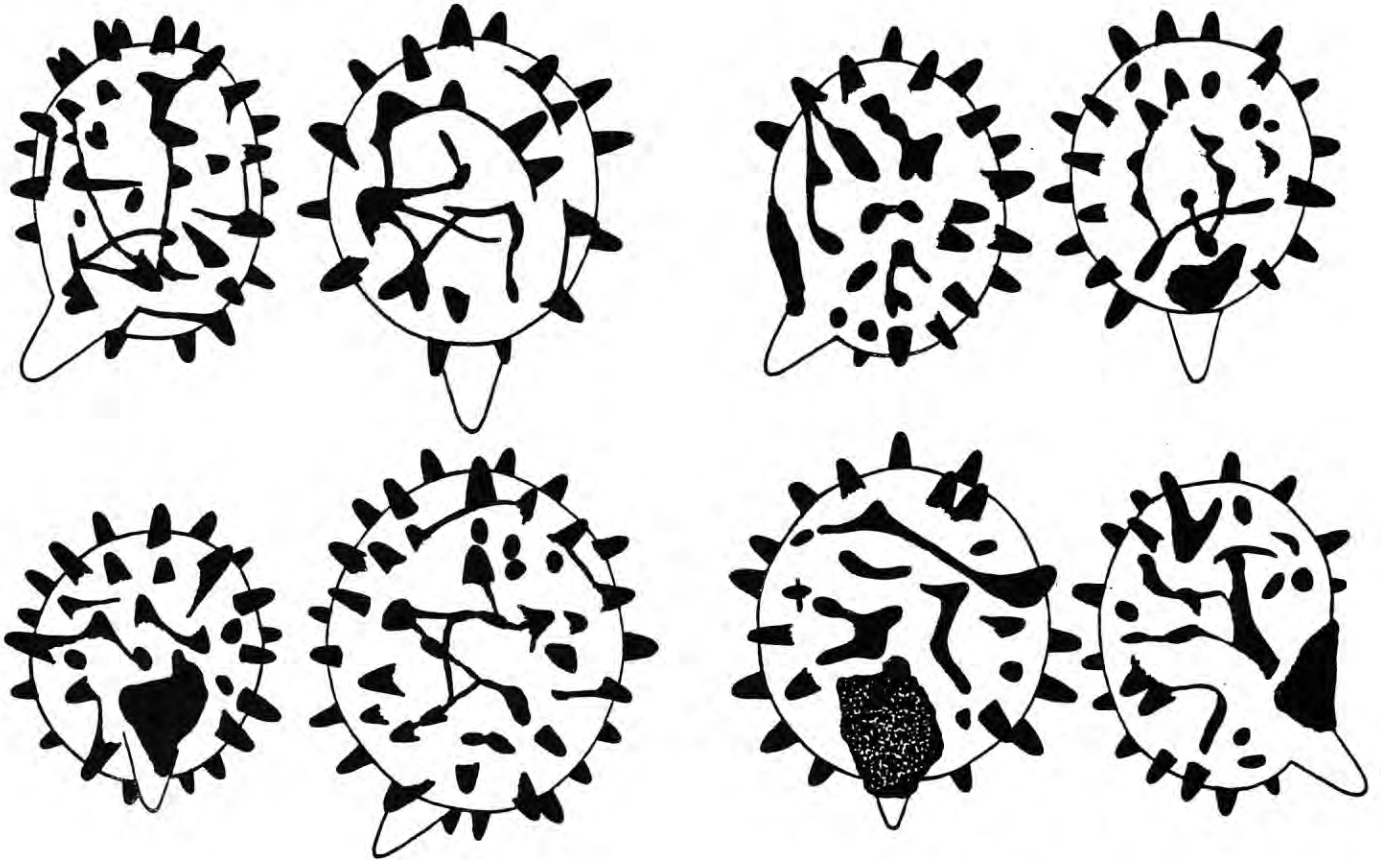
10. Cystiden zwart verkleurend in sulfovanilline. → *Russula pallidospora*

(De drie laatste soorten zijn zeer zeldzaam, alleen *Russula pseudodelica* werd in België gemeld door J. de Marbaix).

Ik wil van de gelegenheid gebruik maken om te benadrukken dat men zorgvuldig dient te werken. Preparaten dienen met zorg gemaakt te worden en steeds op dezelfde wijze. Ter verduidelijking enige voorbeelden.

Russula densifolia en *R. acrifolia* zijn microscopisch van elkaar te onderscheiden door de structuur van de hoedhuid. Deze bestaat bij *Russula densifolia* uit hyfen die korter en breder zijn dan deze van *Russula acrifolia*. Men dient eerst en vooral het totaal beeld te bekijken en zich niet te verstoren op enkele hyfen. Men zal altijd wel ergens een smallere of dikkere hyfe vinden. De plaats waar men een stukje hoedhuid wegneemt is ook van belang. De verschillen zijn zeer duidelijk op de stukjes hoedhuid genomen op ongeveer 1 tot 1,5 cm van de hoedrand. Hoe dichter men naar de rand van de hoed gaat hoe vager de verschillen worden om uiteindelijk geen verschillen meer te vertonen.

Men dient eveneens de sleutels goed te gebruiken. *Russula delica* type is een soort van kalkhoudende grond en wordt dus niet gevonden op de terreinen die normaal door de AMK worden bezocht. Alle *Russula delica* uit mijn herbarium behoren tot de var. *trachyspora*. De sporematen en -ornamentatie van deze soort zijn volkomen identiek aan deze van *Russula chloroides*. Het bepalen van *R. chloroides* op basis van de sporematen en -ornamentatie alleen is dus onvoldoende. De twee soorten zijn alleen macroscopisch van elkaar te scheiden.

Figuur 12: De sporen van *Russula delica*, var. *trachyspora* en *Russula chloroides* zijn identiek qua sporemaat en ornamentatie.

links = *Russula delica*, var. *trachyspora*, 95,11,03,01, Eaklo

rechts = *Russula chloroides*, 99,08,27,03, Hundsbach

Oproep Uitstappen

Net als vorig jaar wensen wij tijdig de lijst van de studietochten op te stellen. Leden die graag een studietocht gepland zouden zien kunnen een voorstel indienen met vermelding van volgende gegevens:

- de plaats van de uitstap met liefst een korte beschrijving van de biotoop,
- tijdstip waarop het gebied mycologisch het rijkst is,
- een gemakkelijk te bereiken plaats van bijeenkomst, bij voorkeur eveneens te bereiken met het openbaar vervoer,
- een lokaal waar 's middags de meegebrachte piknik mag gebruikt worden of waar snacks worden geserveerd. Men gelieve dit uitdrukkelijk na te gaan en de keuzemogelijkheden op te geven.

Gelieve er rekening mee te houden dat een excursie over de voor- en namiddag loopt. Wij rekenen erop dat de indiener van een studietocht als gids optreedt. Voor een studieweek of -weekend die een verblijf ter plaatse noodzakelijk maken wordt van de indiener tevens verwacht dat hij de organisatie van logies op zich neemt.

Voorstellen bij voorkeur schriftelijk in te dienen **vóór 14 januari 1992** bij

- E. Vandeven, Hamweg 3, 1130 Brussel, telefoon 02/245.24.67
- J. Van de Meerssche, Graaf Witgerstraat 16, 2640 Mortsel, telefoon 03/449.71.54

Publieke voordracht in de Zoo

Op dinsdag 24 maart 1992 richt onze vereniging een publieke voordracht in die zal plaats vinden in de Keurvelszaal van de Antwerpse Zoo (ingang links naast de Koningin Elisabethzaal op het Koningin Astridplein).

L. Lenaerts zal spreken over Paddestoelgiften en -vergiftigingen.

Nationale Tentoonstelling van Lentepaddestoelen 1992

De 15de nationale tentoonstelling van lentepaddestoelen wordt volgend jaar georganiseerd in samenwerking met de Franse "Société Mycologique du Nord" en zal doorgaan van vrijdag 1 tot zondag 3 mei 1992 (ontvangst van de deelnemers op 30 april 's avonds).

Logies is voorzien te Ambleteuse een kustdorp in het département Pas-de-Calais in Noord-Frankrijk. Naast de tentoonstelling zijn ook excursies en conferenties voorzien. De leiding berust bij R. Courtecuisse.

Reserveer nu reeds die data. Te zijner tijd zal meerdere informatie worden verstrekt.

Oproep tot medewerking

Graag verzamel ik informatie over alle Belgische, oude en recente waarnemingen van *Pulveroboletus cramesinus* (Secr.) Sing. (= *Pulveroboletus gentilis*, *Boletus sanguineus*; Kersrode boleet), bij voorkeur vergezeld van persoonlijk herbariumnummer en standplaatsgegevens.

A.u.b. opsturen naar Ruben Walley, Merelbekerstraat 143, B-9090 Melle.

Oproep

R. Walley vraagt tevens volgende oproep te plaatsen:

Tijdens de afgelopen Wallersheimwerkweek werd mijn persoonlijk exemplaar van "Het geslacht *Pholiota*" zeer waarschijnlijk door iemand anders meegenomen. Kun je hierover eens navraag doen bij de verschillende deelnemers?

Overlijden

Met verslagenheid vernamen we dinsdag 12 november het overlijden van ons Nederlands lid de Heer Wessel Wilten. De Heer Wilten was onze kring zeer genegen en nam meermaals deel aan onze werkweek in de Duitse Eifel.

Velen zullen zich de gemoedelijke gesprekken met deze voornaam rustige figuur zeker nooit vergeten. Zijn warme gehechtheid aan onze kring zal steeds in onze herinnering blijven voortleven. Wij bieden de familie onze innige deelneming aan.

Vergaderingen

De vergaderingen gaan door in het verenigingslokaal, Ommeganckstraat 26 te 2018 Antwerpen, aanvang telkens om 20 uur. Vóór iedere vergadering is er vanaf 19u30 gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenuen.

dinsdag 14 januari 1992	Ecologische aspecten van de sporekieming. <i>K. Van de Put</i>
dinsdag 28 januari	Opstellen van de lijst van de uitstappen (voor meer informatie zie elders in dit blad) <i>J. Van de Meerssche en E. Vandeven</i>
dinsdag 11 februari	Algemene vergadering van de werkende leden. Nadere gegevens worden nog medegedeeld.
dinsdag 25 februari	Diavoorstelling. <i>J. Van de Meerssche</i>
dinsdag 10 maart	Het geslacht <i>Paneolus</i> . <i>A. de Haan</i>
dinsdag 24 maart	Publieke voordracht in de Zoo. "Paddestoelgiften en -vergiftingen" <i>L. Lenaerts</i>

AMK Mededelingen

Lidgeld

De leden worden verzocht het lidgeld 1992 ten bedrage van F 450 te willen voldoen door overschrijving ten gunste van de rekening nr. 320-4183209-57 ten name van de Antwerpse Mycologische Kring vzw. te Antwerpen. Men kan daarvoor het bijgevoegde overschrijvingsbulletin gebruiken. Men kan natuurlijk ook de betaling regelen met de schatbewaarder op een van de eerstkomende vergaderingen. Wij veroorloven ons aan te dringen op een vlotte betaling, dit om nutteloze kosten te vermijden en ons toe te laten U ononderbroken AMK Mededelingen en dit jaar ook Sterbeeckia toe te zenden.

Het lidgeld betaald door nieuwe leden die zich aansloten tijdens of na de jaarlijkse tentoonstelling, dekt reeds 1992.

Buitenlandse leden worden verzocht BEF 500 (het lidgeld verhoogd met extra verzendingskosten) over te maken op de postrekening nr. 000-1415744-29 eveneens ten name van de Antwerpse Mycologische Kring vzw. te Antwerpen.

Met dank bij voorbaat.

Jaarlijkse Studieweek

De jaarlijkse studieweek zal volgend jaar doorgaan van zaterdag 22 tot zaterdag 29 augustus 1992 in de Duitse Vulkaaneifel nabij het Pülver- en Holzmaar te Gillenfeld bij Daun.

Beide vulkaanmeren zijn omgeven door loofbossen terwijl er bovendien ook hoogvenen en zeer vochtige plaatsen voorkomen.

Inlichtingen kunnen bekomen worden en inschrijving dient te geschieden *uiterlijk tot 31 januari 1992* bij F. Dielen, Schawijkstraat 29, 2520 Ranst, telefoon 03/353.16.21.

Inschrijvingsformulier Gillenfeld

(Formulier toe te zenden aan F. Dielen, Schawijkstraat 29, 2520 Ranst, vóór 31 januari 1992.)

Ondergetekende,

naam
adres
.....
telefoon

wenst meer informatie over de studieweek te Gillenfeld.

wenst deel te nemen aan de studieweek met verblijf in vol pension te Gillenfeld van zaterdag 22 tot zaterdag 29 augustus 1992 met personen, zelf inbegrepen.

De kosten zullen vooraf geregeld worden. Deelname geschiedt op eigen verantwoordelijkheid.

Datum:

Handtekening: